

Priemysel tranzitívnych krajín strednej Európy na rázcestí

Marcel Horňák

Univerzita Komenského v Bratislave

Prírodovedecká fakulta

Katedra humánnej geografie a demogeografie

11/12/2012

Kto sa zaoberá priemyslom v postsocialistickom priestore?

Ekonomovia:

Gábor Lux (HU) – industrial policies, old industrial regions

Slavo Radošević (HR) – innovations, industry change, FDI

Gyula Horváth (HU) – role of industry in regional policy

Martin Myant (GB) – employment, political development in
transition countries

Geografi:

Petr Pavlínek (CZ/USA) – automotive industry

Adrian Smith (GB) – industrial and regional transformation,
social issues

Sociológovia:

Jan Drahekoupil (GE) – social problems of transition countries

Anna Pollert (GB) – social changes in CEEC

Štruktúra prezentácie

- 1) Post-socializmus a predpoklady pre transformáciu priemyslu
- 2) Zmeny v zamestnanosti v priemysle
- 3) Privatizácia priemyslu, spôsoby privatizácie, úloha priamych zahraničných investícií (PZI)
- 4) Upgrading priemyslu v post-socialistických krajinách, diferencie v ťažiskových odvetviach v jednotlivých krajinách
- 5) Zmena pozície post-socialistických krajín v priemysle Európy? (na príklade automobilového priemyslu)

1. Diferenciácia predpokladov pre transformáciu priemyslu

Iniciálna fáza transformácie priemyslu v tranzitívnych krajinách

- všetky krajiny sa museli vysporiadať s **dedičstvom socializmu** (Lux 2010):
 - 1) súbor zdedených „latentných“ kríz zo socialistického obdobia – vďaka systematickým nedostatkom sektoru (staré technológie, nízka efektivita výroby, problémy starých priemyselných oblastí, nekontrolovaný prechod socialistických spoločností k post-industriálnej fáze vývoja)
 - 2) Slabé verejné i súkromné zdroje, ktoré by financovali reštrukturalizáciu priemyslu v iniciálnej fáze transformácie
 - 3) Nestabilita nových demokratických systémov, turbulentné zmeny v právnych systémoch (nedostatok systematických nástrojov pre podporu podnikania, rýchle zmeny v legislatívnom procese) – nízka atraktivita pre priame zahraničné investície (PZI)

Tranzitívne spoločnosti 20 rokov po...

Demokracia
Ekonomická
sloboda

} = 3 základné predpoklady vývoja
tranzitívnych spoločností po kolapse
komunistických režimov (Peev-Mueller 2012)

Rast

Peev, Mueller 2012:

**demokracia → ekonomická sloboda →
ekonomický rast**

- „...one might have optimistically expected that **economic liberalization** (in transitive economies) would lead to democracy in **all** transition countries. Such optimism is no longer possible.“

Tranzitívne spoločnosti v roku 2012 ≠ uniformná skupina krajín

Peev, Mueller 2012:

- Štáty strednej Európy (nové členské krajiny EÚ): dostatok demokracie, zavedenie ekonomickej slobody, relatívne silné (a z dlhodobého hľadiska rastúce) ekonomiky
- Bývalé štáty ZSSR (okrem 3 pobaltských štátov), Čína: nedostatok demokracie/tendencia k autoritárskym režimom, silná verejná kontrola/nedostatok ekonomickej slobody, zraniteľné ekonomiky

Ellman 2012:

- trhový socializmus (Čína)
- kapitalizmus rozvíjaný na báze nerastných surovín (Russia, Kazachstan, atď...)
- demokratický kapitalizmus európskeho typu (stredná Európa, Pobaltie)

„...It is the distance to Moscow and not to Brussels that is important.“
(Peev, Mueller 2012)

2. Vývoj zamestnanosti v priemysle

- koniec 80. rokov: prezamestnanosť v priemysle vo všetkých socialistických krajinách → pokles zamestnanosti v priemysle po roku 1990
- začiatok 90. rokov: výrazná de-industrializácia (okrem Rumunska a post-sovietskych republík) → všeobecná terciarizácia post-socialistických ekonomík (iniciálne v kľúčových jadrách a regiónoch)
- koniec 90. rokov: stabilizácia zamestnanosti v priemysle v niektorých post-socialistických krajinách, dokonca rast (po roku 2000 – vďaka prílevu PZI)

TABLE 1. Employment by Sector (%)

	Agriculture	1990 ^a			Agriculture	1995 ^b			Agriculture	2001		
		Industry	Services	Public services		Industry	Services	Public services		Industry	Services	Public services
Bulgaria	n/a	n/a	n/a	n/a	12.4	30.3	27.8	24.1	9.7	27.8	32.8	24.7
Czech Republic ^c	11.7	37.8	26.0	16.7	6.2	32.4	34.2	17.9	4.0	31.7	37.1	19.2
Estonia	18.0	28.8	22.3	19.4	9.6	28.6	31.3	24.0	6.5	26.2	34.6	25.4
Hungary	11.3	29.7	28.2	25.5	8.0	26.7	30.1	29.3	6.2	27.2	33.7	25.9
Latvia	n/a	n/a	n/a	n/a	16.0	22.0	28.1	27.7	13.9	19.7	32.3	26.5
Lithuania	19.5	28.8	20.4	22.1	23.7	21.2	23.3	24.7	17.0	20.7	28.3	27.1
Poland	28.4	28.0	n/a	n/a	27.7	24.7	24.8	17.2	29.2	20.2	27.5	18.0
Romania	29.0	36.9	17.7	9.9	40.2	26.7	14.8	13.8	40.8	23.5	19.1	12.6
Slovakia ^c	11.7	37.8	26.0	16.7	9.2	30.4	26.8	25.0	6.1	29.6	29.7	26.2
Slovenia	10.7	38.7	25.3	19.3	10.4	38.1	27.3	18.9	9.8	32.2	30.0	20.8

Notes: Agriculture: NACE 1; in some countries this includes fishing, NACE 2.

Industry: NACE 3, 4, and 5 (mining, manufacturing, electricity, gas, and water).

Services: NACE 7 Wholesale and retail trade; NACE 8 Hotels and restaurants; NACE 9 Transport, storage, and communication; NACE 10 Financial intermediation; NACE 11 Real estate, renting, and business.

Public Services: NACE 12 Public administration, defence, compulsory social security; NACE 13 Education; NACE 14 Health and social work; NACE 15 Other community and social and personal service activities.

^a Hungary and Lithuania 1992, Slovenia 1993.

^b Bulgaria 1997, Latvia 1996.

^c In 1990, the same figures are given for the Czech Republic and Slovakia because both formed the Czech and Slovak Federal Republic.

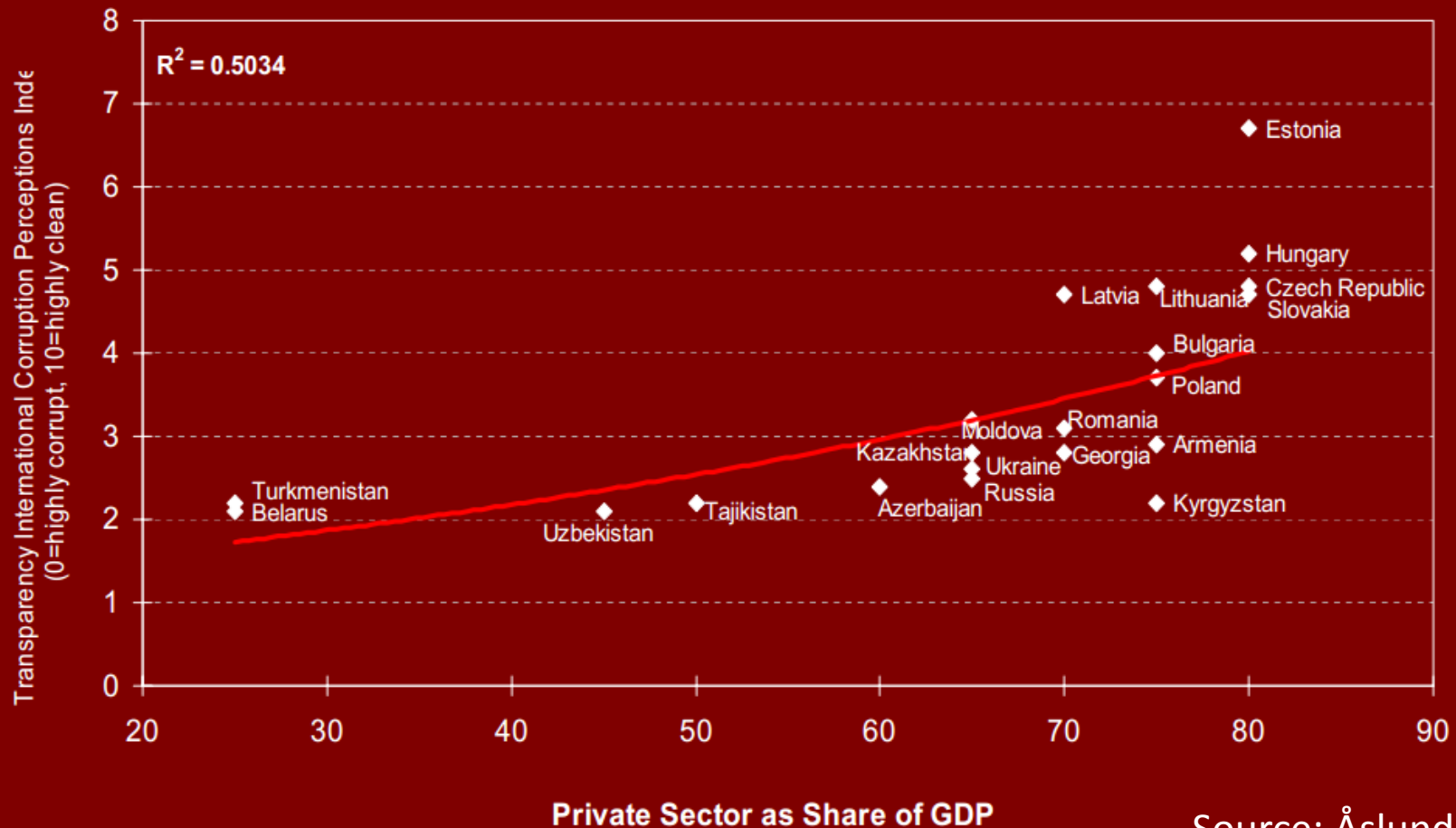
NB sector totals do not add up to 100 because of the omission of construction, a distinctive sector which does not clearly fit into any of the aggregated sectors presented here.

Source: Country Reports, Labour Force Surveys or earlier data.

3. Privatizácia priemyslu, PZI

Privatizácia = jeden z nástrojov boja proti korupcii

More Privatization = Less Corruption, 2006

Source: Åslund 2007

Spôsoby privatizácie

- tranzitívne spoločnosti 90. rokov: rôzne spôsoby privatizácie, rôzna dynamika privatizácie...

Najčastejšie spôsoby privatizácie (Kalotay-Hunya 2000)

- 1) Predaj domácim podnikateľom (domáci kapitál)
- 2) Kupónová privatizácia
- 3) Insider-privatization – privatizácia managementom firiem
- 4) Predaj zahraničným investorom

Do roku 2000: všeobecná prevaha domáceho kapitálu v procese privatizácie (vo väčšine post-socialistických krajín)

Table 1. Distribution of enterprise assets between privatization methods in selected Central and Eastern European countries, up to 1998
(Per cent)

Country	Sales to foreign investors ^a	Sales to domestic Investors ^a	Equal access Voucher	Insider ^b	Other ^c	Still State Property
Bulgaria	1	...	39 ^g	6	...	54
Czech Republic	15	15	40	5	5	20
Hungary	48	13	-	3	21	15
Lithuania ^d	12	2	43	9 ^e	-	43
TFYR Macedonia	1	1	-	62	12	24
Rep. Moldova ^f	1	..	21 ^g	23	..	55
Poland ^d	20	5	6	..	29	40
Romania	3	2	25	10	-	60
Russian Federation ^f	3	..	18 ^g	49	..	30
Slovakia	7	3	25	30	5	30
Slovenia ^d	1	8	18	27	21	25
Ukraine ^f	1	..	14 ^g	40	..	45
Memorandum: <i>Central Asia</i>						
Georgia ^f	2	..	8 ^g	50	..	40
Kazakhstan ^f	4	..	26 ^g	25	..	45
Kyrgyzstan ^f	1	..	14 ^g	45	..	40

Sources: UNCTAD; Djankov, 1998, adjusted with data drawn from EBRD, 1998; and estimates adapted from Hunya, 1998.

^a Includes both direct and portfolio sales.

^b Management buy-out and employee share ownership programme.

^c Leasing, debt-equity swaps, restitution, transfer to social security funds and local organizations and liquidation.

^d Data available from the privatization agencies, up to end-1998.

^e This share of employee participation is also included under the voucher data as employees acquired voucher shares in their companies.

^f Up to end-1997, based on unweighted averages.

^g Data on equal access vouchers include also sales to domestic investors.

Koniec 90. rokov:

Nizka dynamika privatizácie stále pretrváva:

Ukrajina, Moldavsko, Rumunsko, Litva, Bulharsko, Poľsko

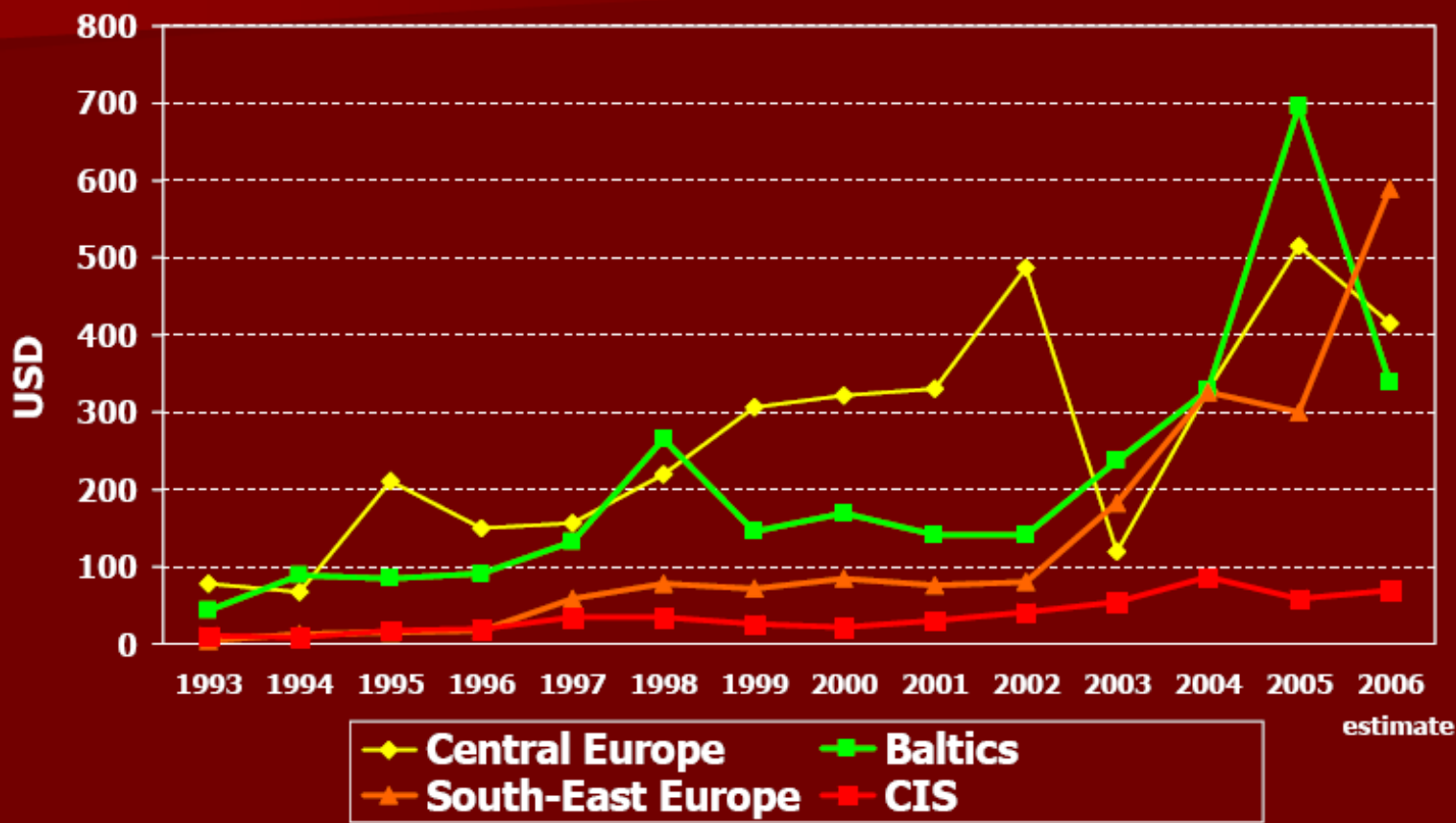
Dominancia domáceho kapitálu: ČR, Slovensko, Bulharsko, Ukrajina, Slovinsko, Rusko, Litva...

Krajiny už otvorené pre PZI: Maďarsko, Poľsko

Data compilation:
Kalotay-Hunya 2000

Po roku 2000: otvorenie ekonomík pre PZI, hlavne green-field projekty

Foreign Direct Investment: Rising Net per Capita, 1993–2006

Source: Åslund 2007

Úloha PZI v rozvoji priemyslu

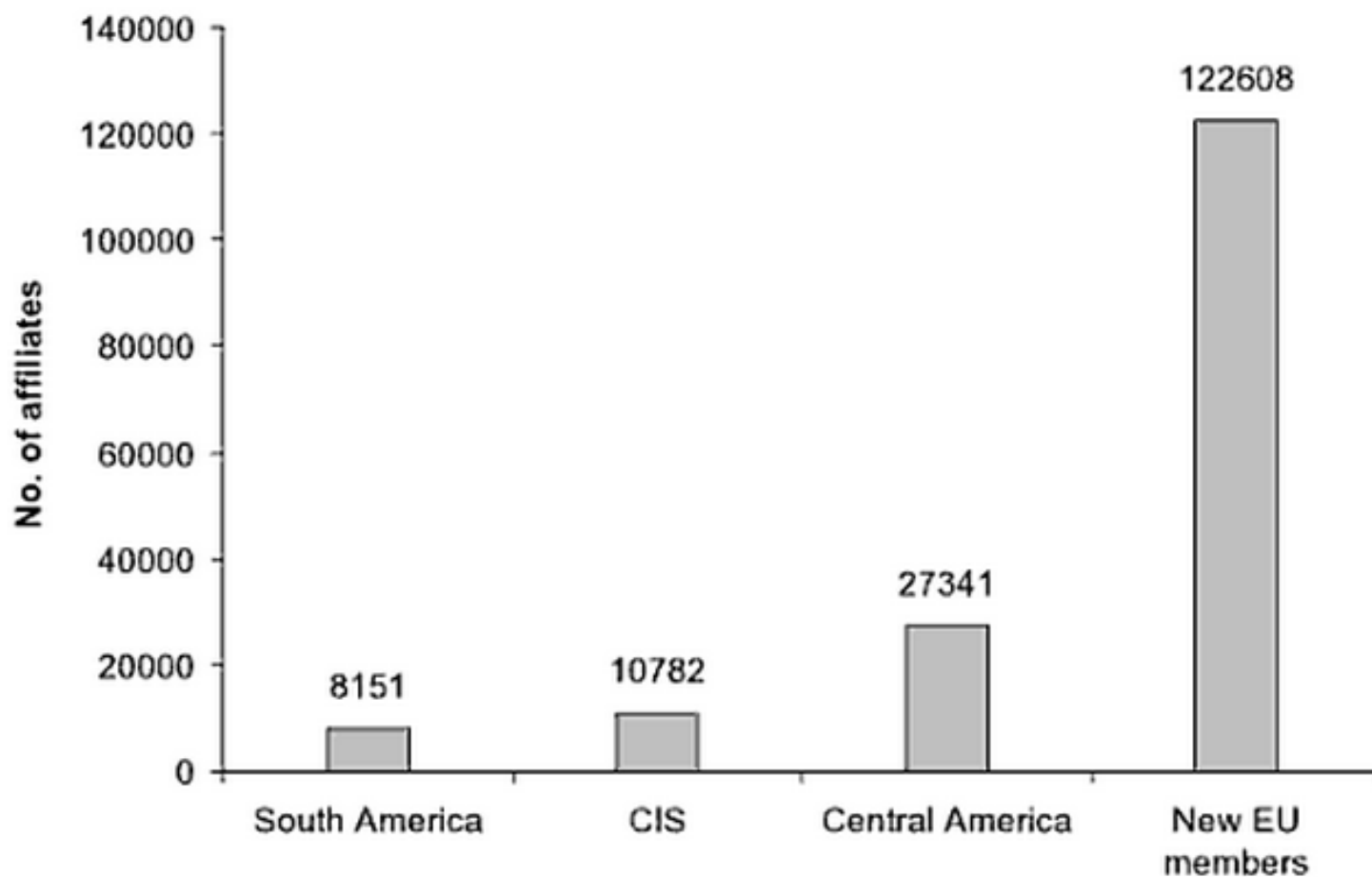
- PZI = jeden z faktorov, ktorý zapojil post-socialistické krajiny do globálneho ekonomického systému (Lane 2012: krajiny strednej Európy úspešnejšie ako Spoločenstvo nezávislých štátov (CIS) – býv. ZSSR alebo Latinská Amerika)
- PZI = hlavný činiteľ modernizácie priemyslu (príchod nových technológií výroby) a rastu produktivity (Pavlínek 2002)

Nadnárodné spoločnosti a post-socialistické krajiny

POSTSOCIALIST STATES IN THE SYSTEM

29

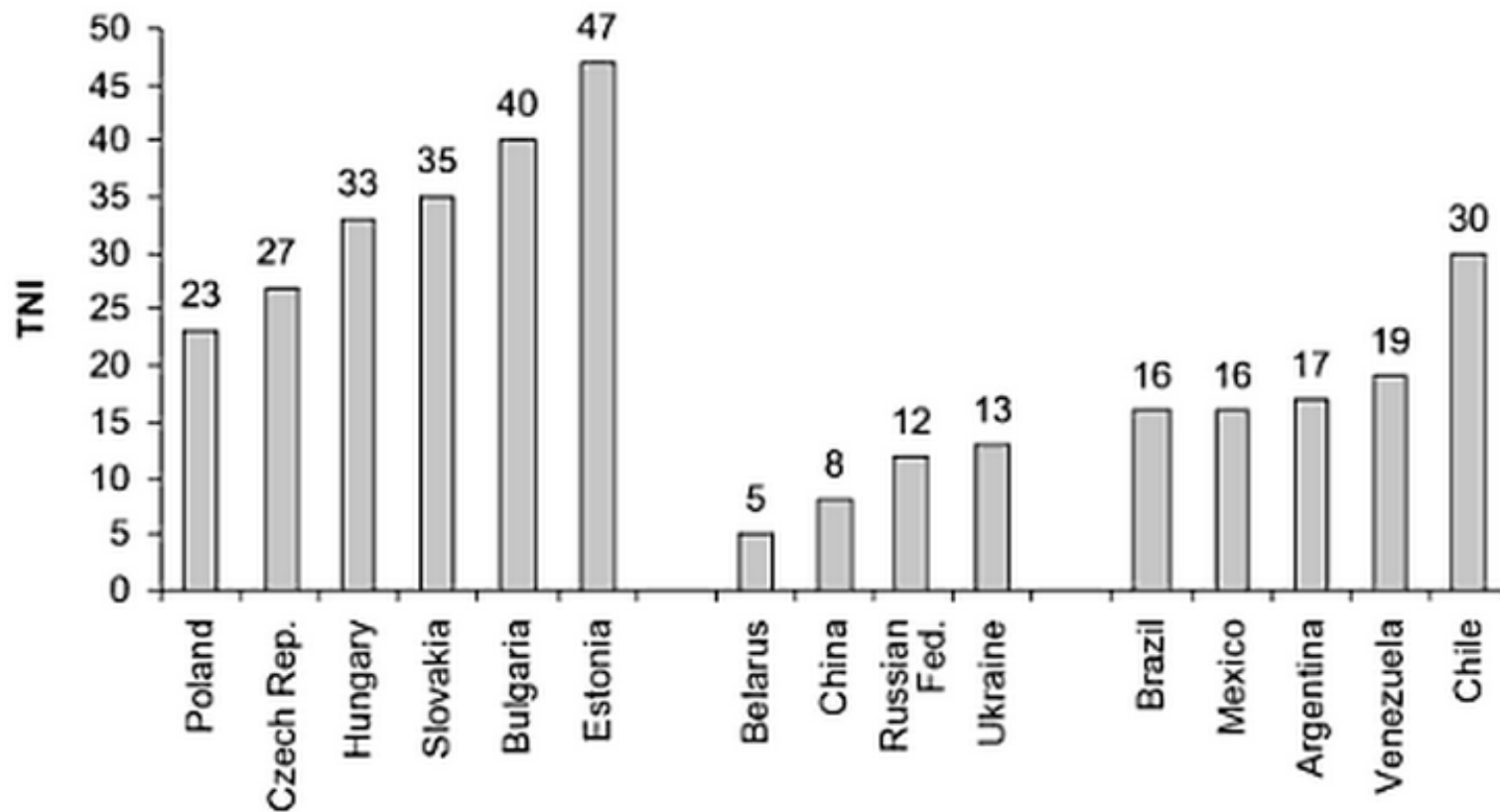
Figure 1.2. Affiliates of foreign corporations: South America, EU new member states and CIS

Source: UNCTAD, *World Investment Report 2007*, 217–18.

Krajiny strednej a východnej Európy: otvorenosť pre nadnárodný kapitál

Figure 1.3. Transnationality Indexes for selected EU new members, CIS, China and Latin America (2004)

Source: UNCTAD, *World Investment Report 2007*, 13.

TNI: vypočítaný na základe 4 parametrov prílevu PZI ako podielu na HDP a zamestnanosti v pobočkách zahraničných spoločností

Vyspelé krajiny: Japonsko 1, USA 6, UK 47

Source: Lane 2012

4. Upgrading priemyslu v post-socialistickom priestore, diferencie v ťažiskových odvetviach

- postupný technologický upgrading priemyslu v Slovinsku a V4 (Bohle-Greskovits 2006): zameranie na výrobu sofistikovanejších výrobkov - automotive, výroba elektrických a optických zariadení, strojov
- prílev technológií ľahkého (spotrebného) priemyslu do krajín Pobaltia, Bulharska, Rumunska (= „sweatshops of the EU“ – dielne EÚ) – výroba odevov, obuvi, komponentov pre automotive, atď.
- Rusko, Ukrajina, Kazachstan: investície do ťažobného a banského priemyslu a spracovania surovín (Myant, Drahekoupil 2012)

Prečo?

- Rozdiely v infraštruktúre, kvalite pracovnej sily, politike investičných stimulov (pre PZI), rôzne rozvinuté domáce trhy, geografická poloha (vzhľadom ku kľúčovým európskym trhom) rôzna podpora R&D

Podpora R&D v post-socialistických krajinách zaostáva

R&D v socialistických krajinách pred rokom 1989 (Radoševic 1996):

- R&D v priemysle slúžil **pre efektívizáciu výrobných procesov**, ale **nie ako integrálna (a organizačná) súčasť priemyselných spoločností** (→ absencia prepojenia s marketingom)
- R&D : hlavné zameranie na zbrojársku produkciu
- R&D v civilnej výrobe: príliš slabý na to, aby bol schopný konkurovať v trhovom prostredí 90. rokov

Súčasná pozícia R&D v priemysle post-socialistických krajín:
stále zaostáva za krajinami jadra (nízke výdavky na R&D)

Príklad: medzi r. 2000-2004 Ford Motor Company - výdavky \$7.2 mld na R&D; Rusko- celkové výdavky \$4.3 mld (= výdavky spoločnosti Volkswagen); Poľsko - \$1.1 mld

Export:

Export:

2007, % of GDP	Complex products	Light industry	Commodities		Financialisation	
			Without fuels and unclassified	Fuels	Financial account—FDI	Remittances
Central and East European countries						
Czech Republic	39.5	6.3	21.8	1.8	−1.5	0.8
Hungary	43	3.5	19.8	1.9	4.5	1.6
Poland	13.8	3.9	13.7	1.2	4.9	2.5
Slovak Republic	37.9	5.6	21.9	3.2	0.2	1.8
Slovenia	27.7	5.9	21.3	1.1	6	0.7
Oil and gas exporters						
Azerbaijan	0.5	0	2.9	14.9	−5.6	3.9
Kazakhstan	0.9	0	14.5	30.1	0.3	0.2
Russian Federation	1.1	0.1	9.2	16.7	6.7	0.4
Turkmenistan	0.1	0.2	3.8	46.7		
Baltic Republics and South-East Europe						
Bulgaria	8.5	7.6	24.8	6	18.3	4.3
Estonia	15.2	6.9	23.3	6	11.2	2
Latvia	5.8	2.7	17.9	1	17.7	1.9
Lithuania	11.2	6.3	20.5	5.8	12.5	3.7
Romania	8.2	5	8.8	1.8	11.7	5
Various low-income countries						
Albania	0.4	5.1	3.7	0.7	2	13.6
Armenia	0.8	0.7	10.5	0.1	3.3	9.2
Georgia	1.8	0.2	9.6	0.5	5.4	6.8
Kyrgyz Republic	3.1	2.7	16.6	7.4	4.1	18.8
Moldova			0		11.1	34
Tajikistan	0.1	0.4	28	0	12.1	45.5
Diverse grouping						
Belarus	11.8	2.9	20.2	18.8	7.6	0.8
Mongolia	0.5	0.6	42.6	4.3	−2	4.9
Ukraine	6	1.1	25.6	1.8	4.1	3.2
Uzbekistan	3.9	0.3	20	4.3		
Former Yugoslav republics						
Bosnia & Herzegovina	4.2	5.5	15.4	2.2	0.5	17.7
Croatia	7.3	2.8	8.3	2.7	3.1	2.4
Macedonia, Former Yugoslav Republic			0		1.8	4.4
Montenegro			0			
Serbia	3.7	3.1	15.1	0.6	13.2	13.7

complex products

oil products

„simpler“ products, subcomponents

Notes: the categories are adaptations from SITC such that complex products = SITC 7 (machinery and transport equipment), 54 (pharmaceuticals), 87 (scientific instruments), 88 (largely photographic equipment); light industry = 8 (miscellaneous manufactured goods), -87, -88; commodities (including semi-manufacturers) = 0, 1, 2, 4, 5, 6, -54, 9; fuel = 3.

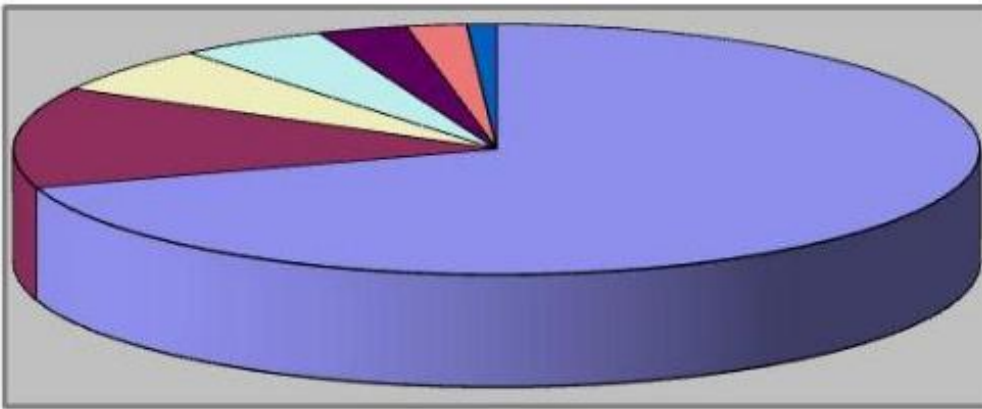
The figures for remittances are from the World Bank and show recorded transfers reported by central banks. An alternative measure, based on survey data, showed similar levels in most countries, but notably higher levels in Kyrgyzstan (31.4% of GDP), Uzbekistan (17% of GDP), Albania (21.7% of GDP), Armenia (18.5% of GDP) and Belarus (6.3% of GDP) (calculated from IFAD (2007)).

Source: calculated by authors from IMF Financial Statistics (IFS, available at: <http://www.imf.org/external/data.htm>, last accessed 23 May 2011); United Nations Commodity Trade Statistics Database (Comtrade, available at: <http://comtrade.un.org/db/>, last accessed 23 May 2011); and World Development Indicators (available at: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>, accessed 23 May 2011).

Source: Myant-Drahokoupil 2012

Štruktúra exportu vybraných post-socialistických krajín

- Ruská federácia (2010)

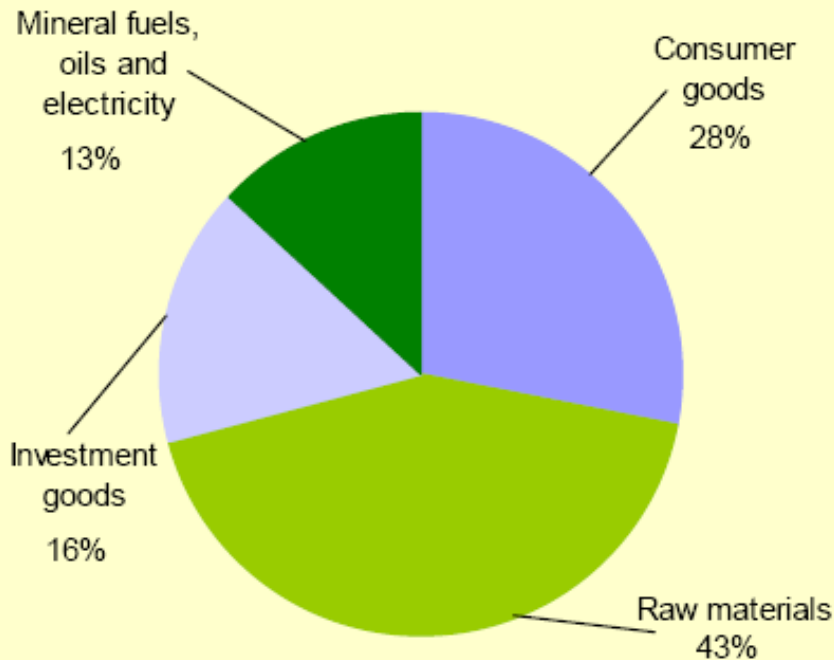

- Mineral commodity
- Metals, precious stones and their products
- Chemical sector's products
- Machines, outfits and transport vehicles
- Wood and cellulose and paper products
- Food products and agricultural raw materials
- Other goods

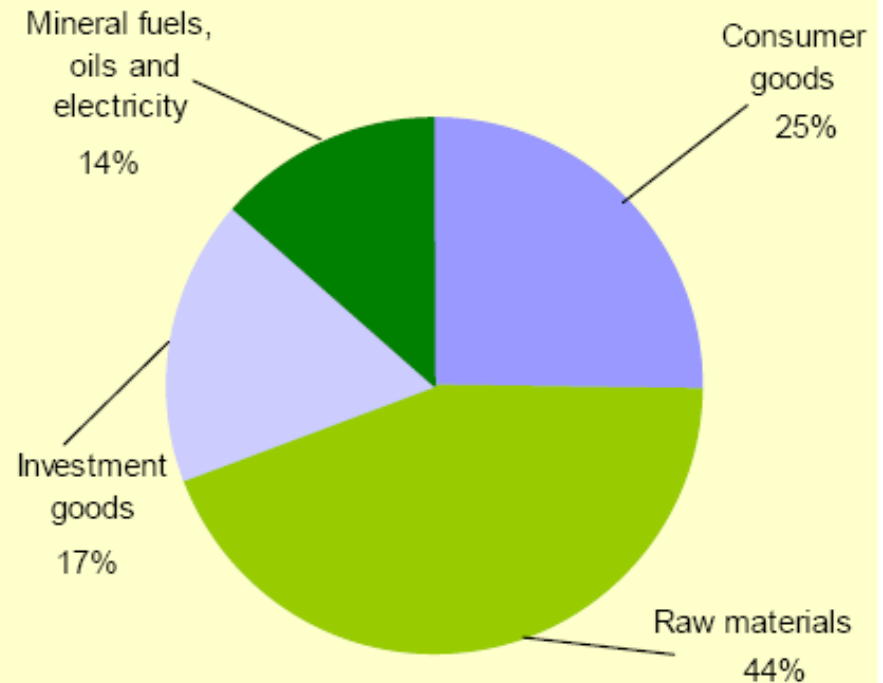
Štruktúra exportu vybraných post-socialistických krajín

Bulharsko

2009

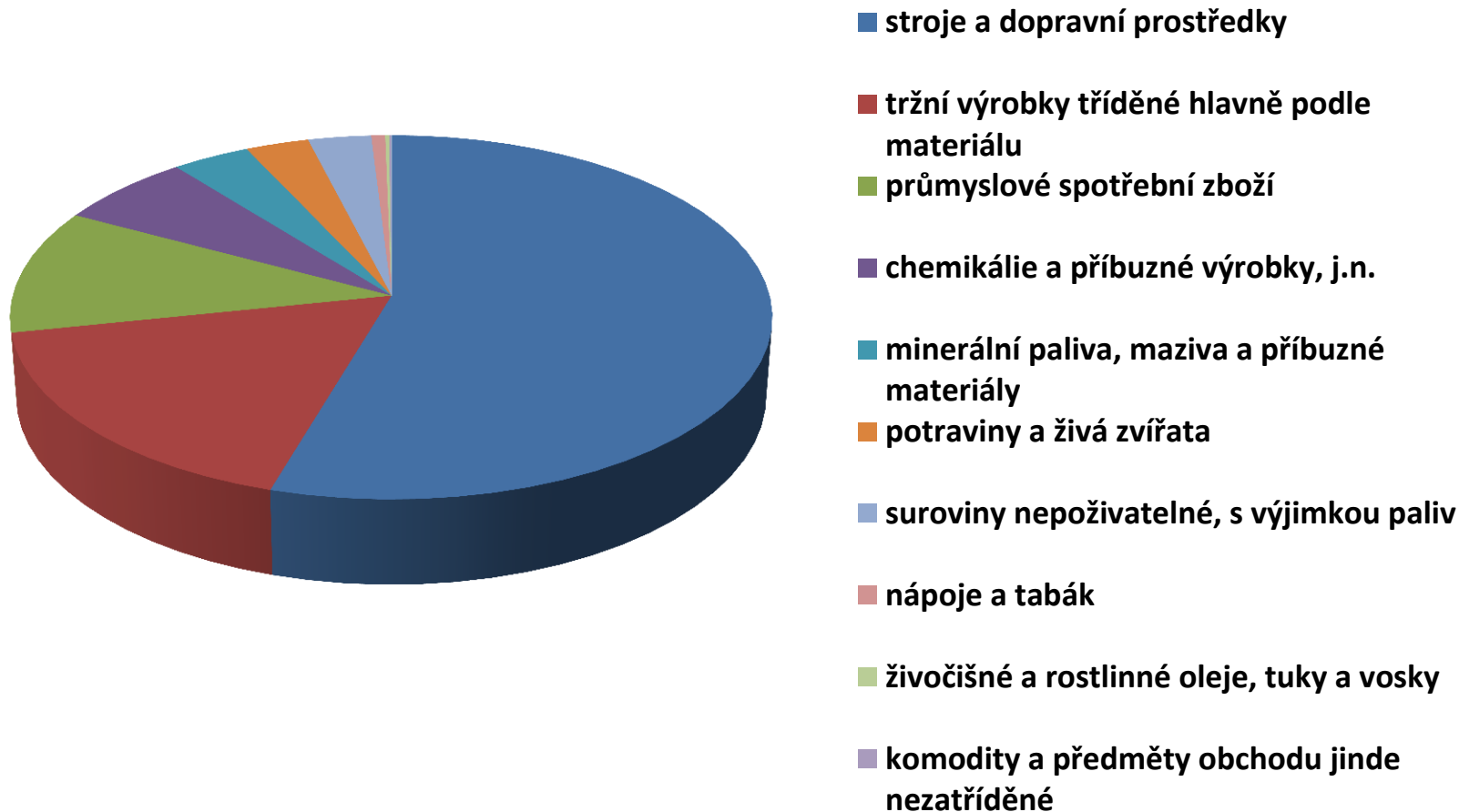
2010

Source: MF staff calculations based on BNB data

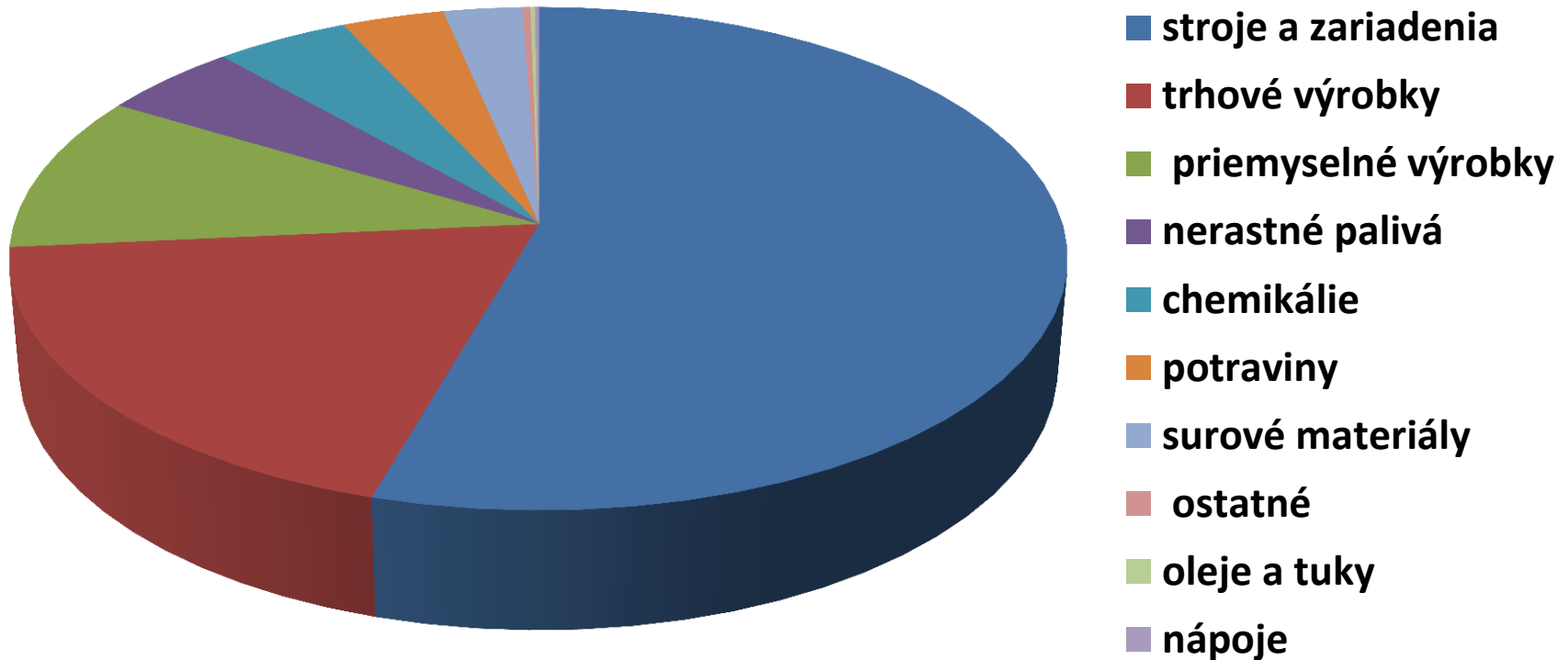
Štruktúra exportu vybraných post-socialistických krajín

Česká republika (2010)

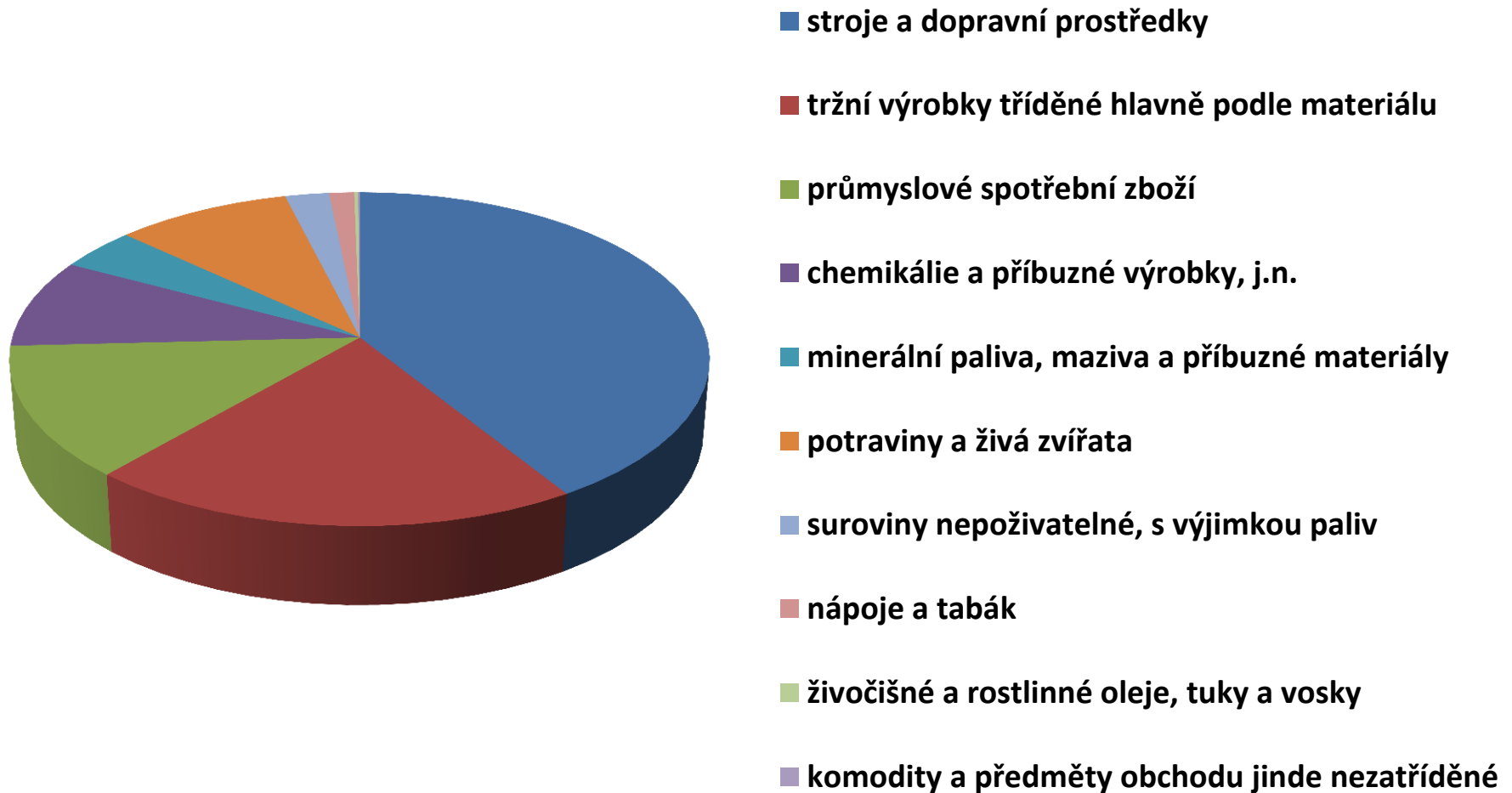
Štruktúra exportu vybraných post-socialistických krajín

Slovenská republika

Štruktúra exportu vybraných post-socialistických krajín

Poľsko (2010)

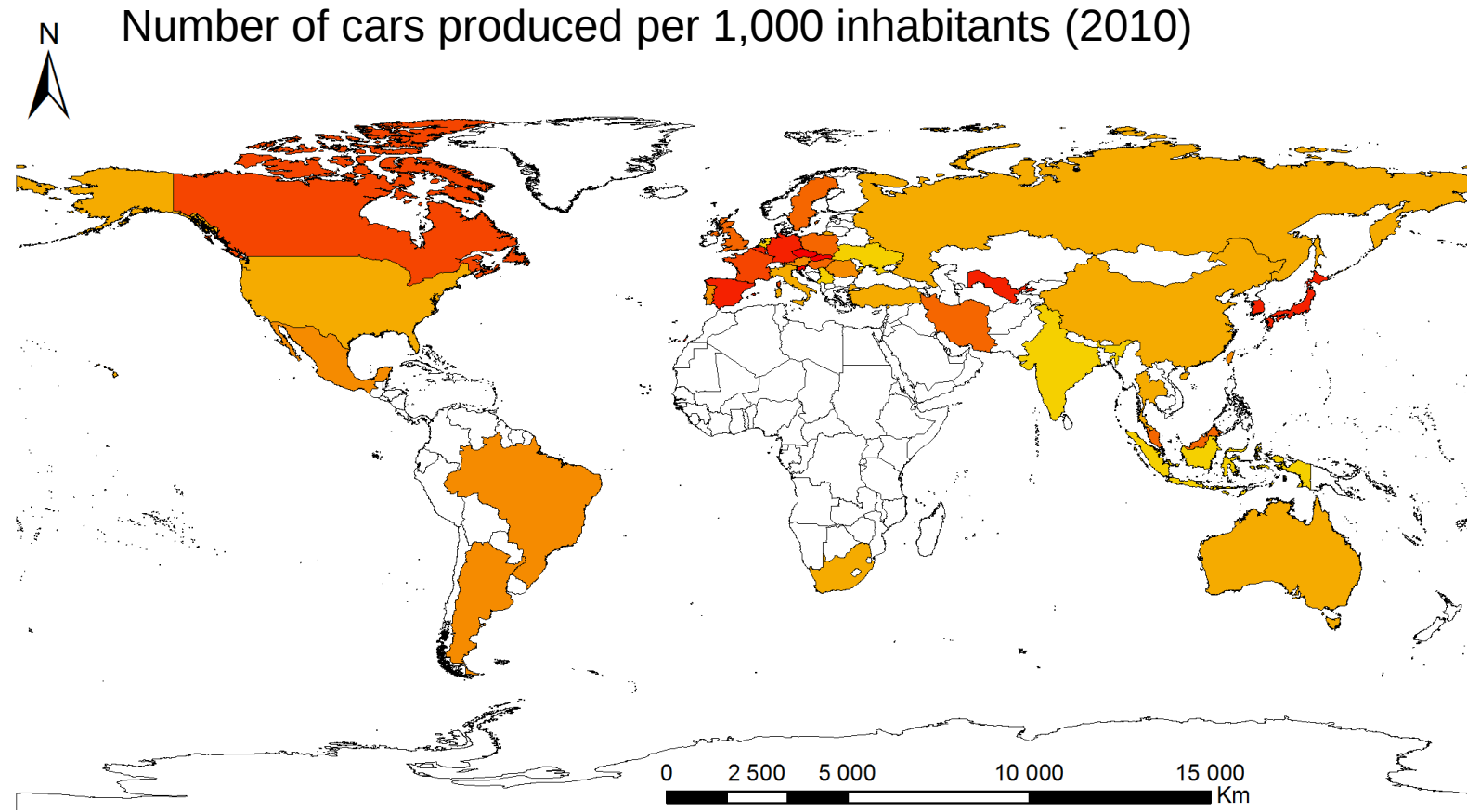

5. Mení sa pozícia post-socialistických krajín v priemyselnej produkcii v Európe?

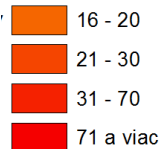
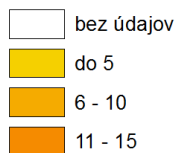
Case study: Automobilový priemysel v krajinách strednej a východnej Európy

- A) krajiny strednej a východnej Európy = nový „azyl“ pre producentov automobilov?
- B) relokácia výroby komponentov pre automobilový priemysel – šanca pre strednú a východnú Európu?

A) Position of post-socialist countries in world car production

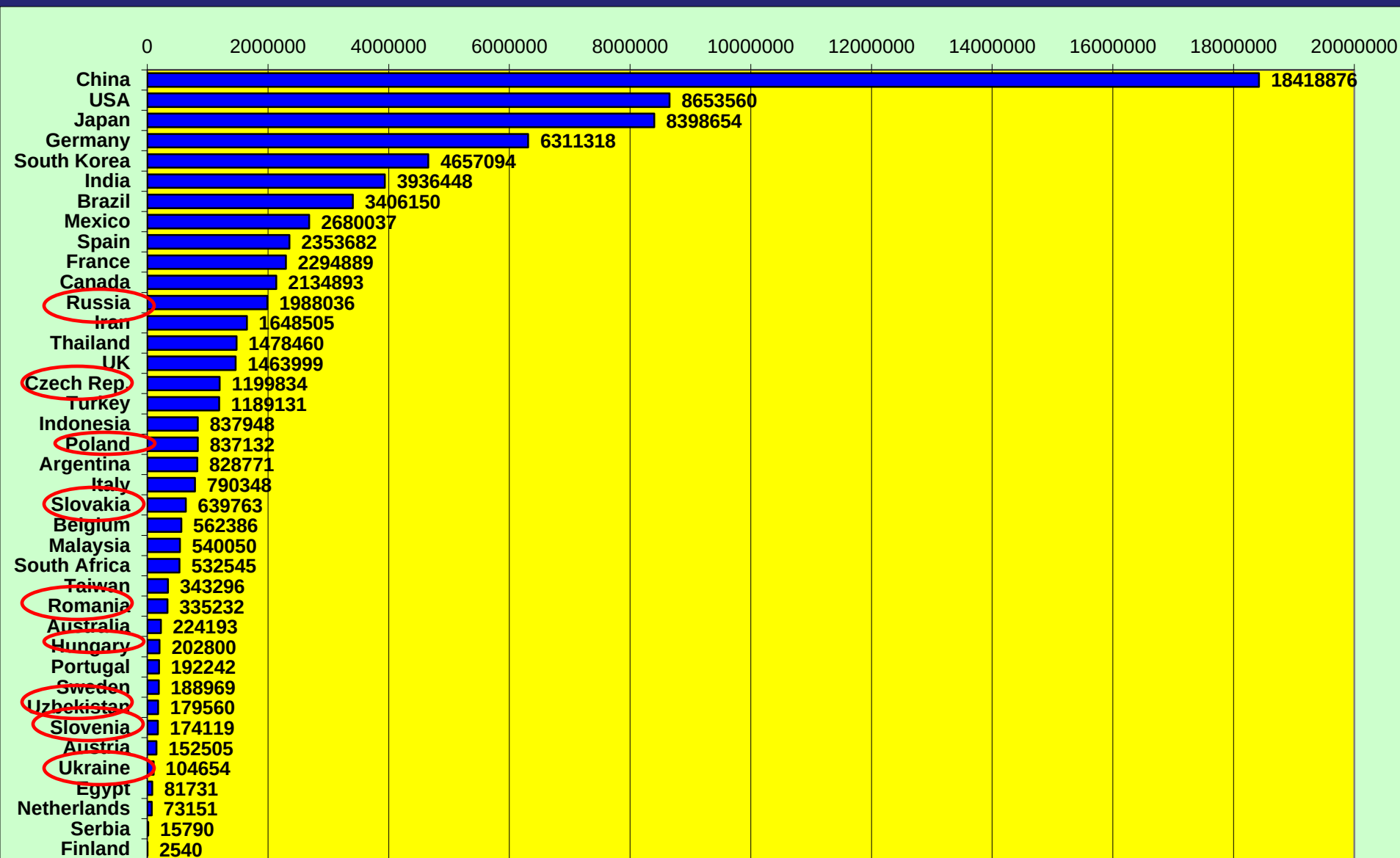
Number of cars produced per 1,000 inhabitants (2010)

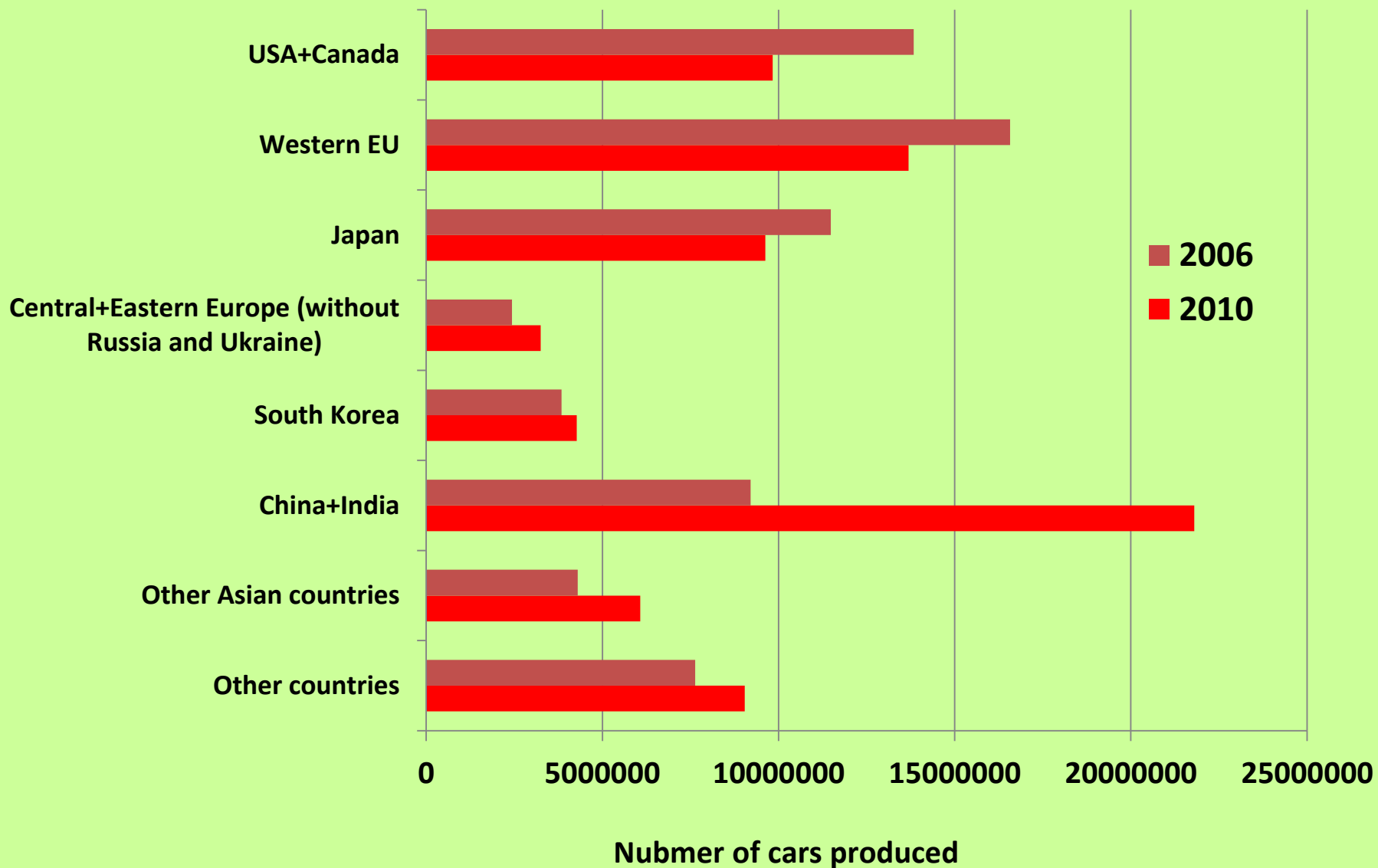
Zdroj: International Organization of Motor Vehicle Manufacturers,
US Census Bureau: International Data Base

Autor: Bc. Ján Protič, 2012

Svetová produkcia automobilov: pozícia krajín strednej a východnej Európy (2011, source: OICA)

Krízový vývoj: stabilizácia/rast produkcie automobilov v krajinách strednej a východnej Európy

Európske montážne závody: sťahovanie na východ?

You are here: [Eurofound](#) > [EIROnline](#) > 1997 > 02 > Renault closes assembly plant in Vilvoorde without prior notice

Renault closes assembly plant in Vilvoorde without prior notice

Without any prior notice or consultation, Renault announced on 27 February 1996 the closure of its production plant in Vilvoorde (Belgium). The decision means the loss of 3,100 jobs.

This action, which came as a complete surprise to the 3,100 employees, is part of the French-owned motor manufacturer's "new industrial strategy" of concentrating production to cut its financial losses. Michel de Virville, managing director of Renault, announced the closure adding that:

"the management and employees of Renault Vilvoorde are in no way to blame for this decision which was not taken on the basis of productivity, compensation costs, quality or the dedication of managers or employees."

Do German bosses want to shut British Vauxhall factory? 2,100 jobs at risk after leaked report reveals 'plans to close plant'

- Bosses at Opel - Vauxhall's sister firm - 'want to move production from Ellesmere Port to low-cost countries'

By RAY MASSEY, TRANSPORT EDITOR
PUBLISHED: 09:08 GMT, 26 March 2012 | UPDATED: 09:53 GMT, 26 March 2012

Comments (65) | [Share](#) [G+](#) [0](#) [Twitter](#) [8](#) [Facebook](#) [Like](#) [11](#)

Last updated: July 12, 2012 1:03 pm

Peugeot to close plant and cut 6,500 jobs

By Hugh Carnegie and James Boxell in Paris and John Reed in London

Peugeot's factory in Aulnay

@Gerry

GM to close Belgian Opel assembly plant; 2,600 jobs to be cut

By Andrew Ganz

Thursday, Jan 21st, 2010 @ 8:53 am

[Like](#) [0](#) [Send](#) [Tweet](#) [0](#) [Digg](#) [+1](#) [0](#)

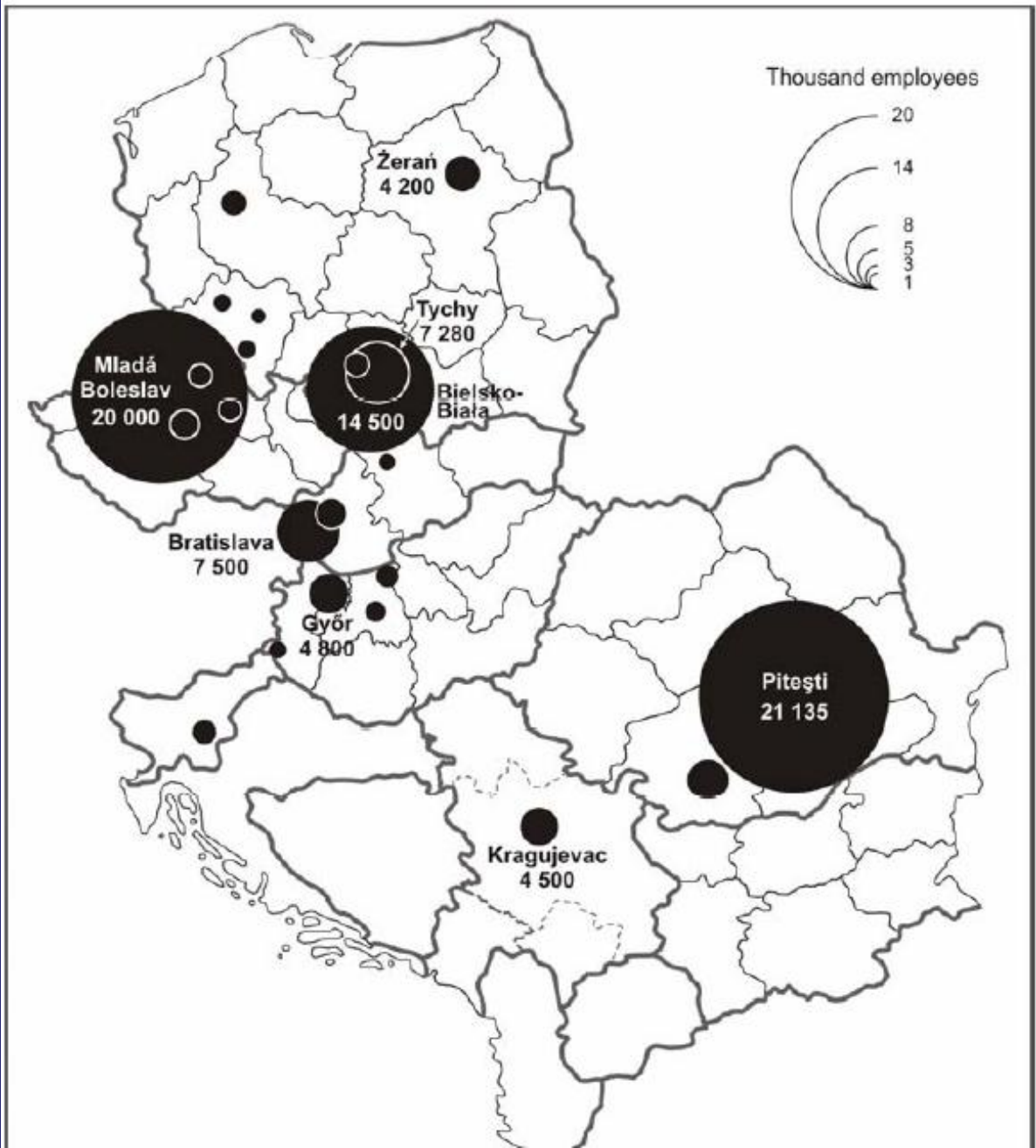
In yet another blow to the already suffering European auto industry, General Motors confirmed today that it plans to close its Antwerp, Belgium, Opel assembly plant. The facility will be wound down throughout 2010.

The assembly plant employs more than 2,600 workers, most of whom are likely to be cut because of the closure.

Spalování tuků rychle

Schudnite až niekoľko kil týždenne! Spalování tuků rychle a trvale. [slimfit2000.com/spalovani-t...](#)

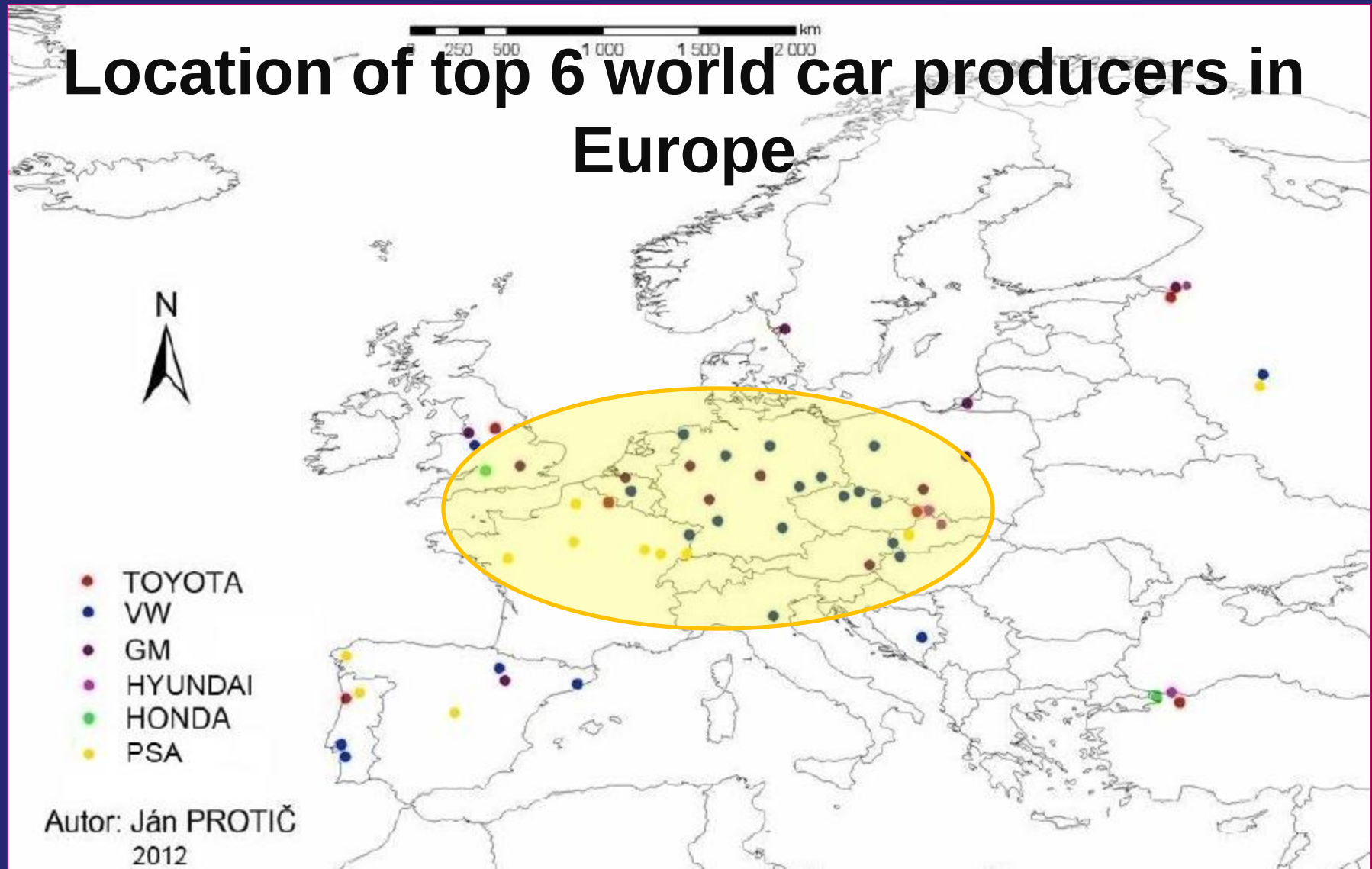
Distribution of car assemblies in central and sout-eastern Europe (2003)

Source: Lux 2007

Krajiny str. Európy – plne integrované do svetovej produkcie automobilov

- východný okraj európskeho „car production belt“

2) Rastúca závislosť západoeurópskych montážnych závodov na výrobe komponentov vo východnej Európe

Nielen montáž automobilov...

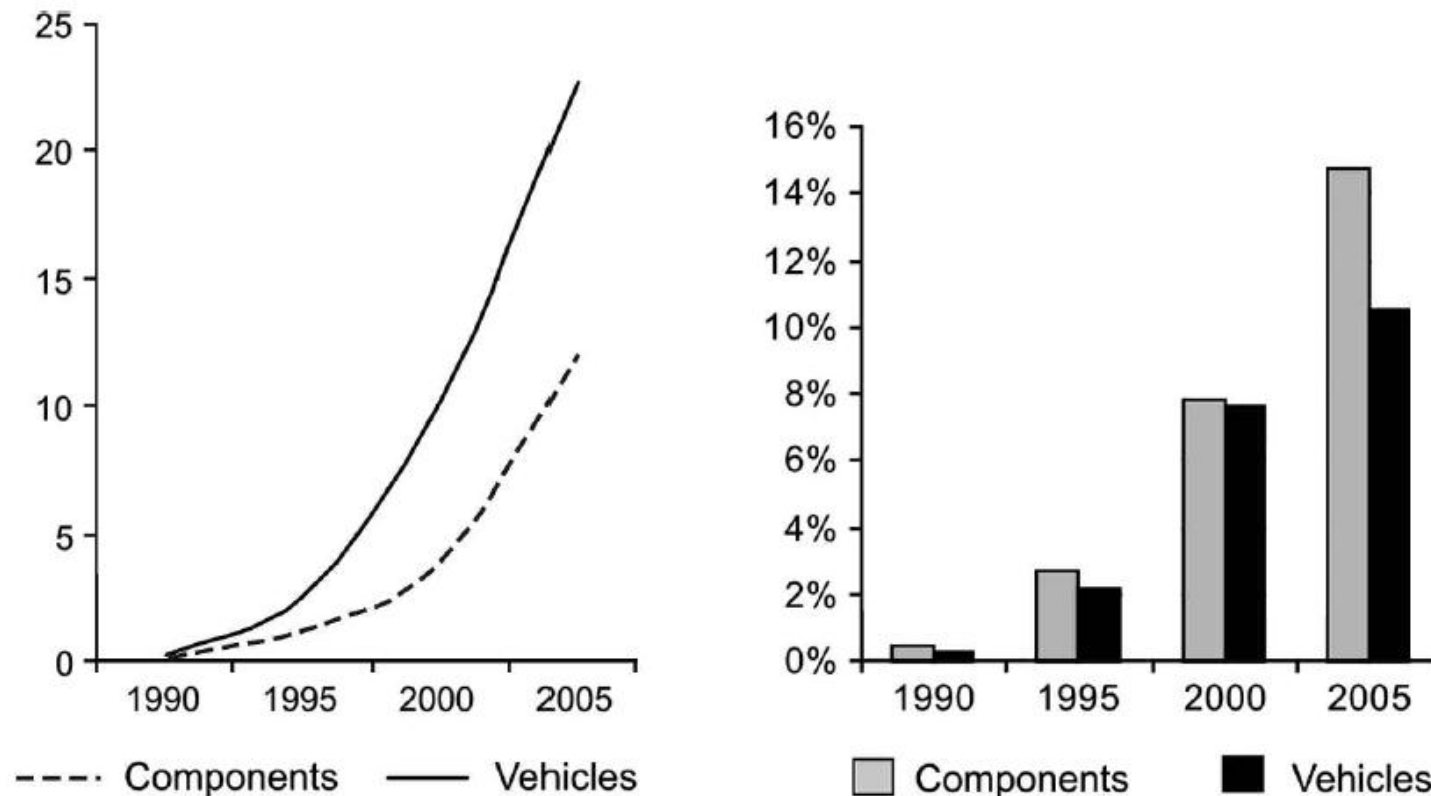

Figure 2 Exports of CEE automotive products to EU-15, 1990–2005 (value in \$bn and share of the total auto imports)

Notes: Automobile vehicles (CITI: 3410). Automobile components (CITI: 3430).

Source: CEDII, CITI database.

- podiel importovaných komponentov na automobiloch montovaných v západnej Európe rastie

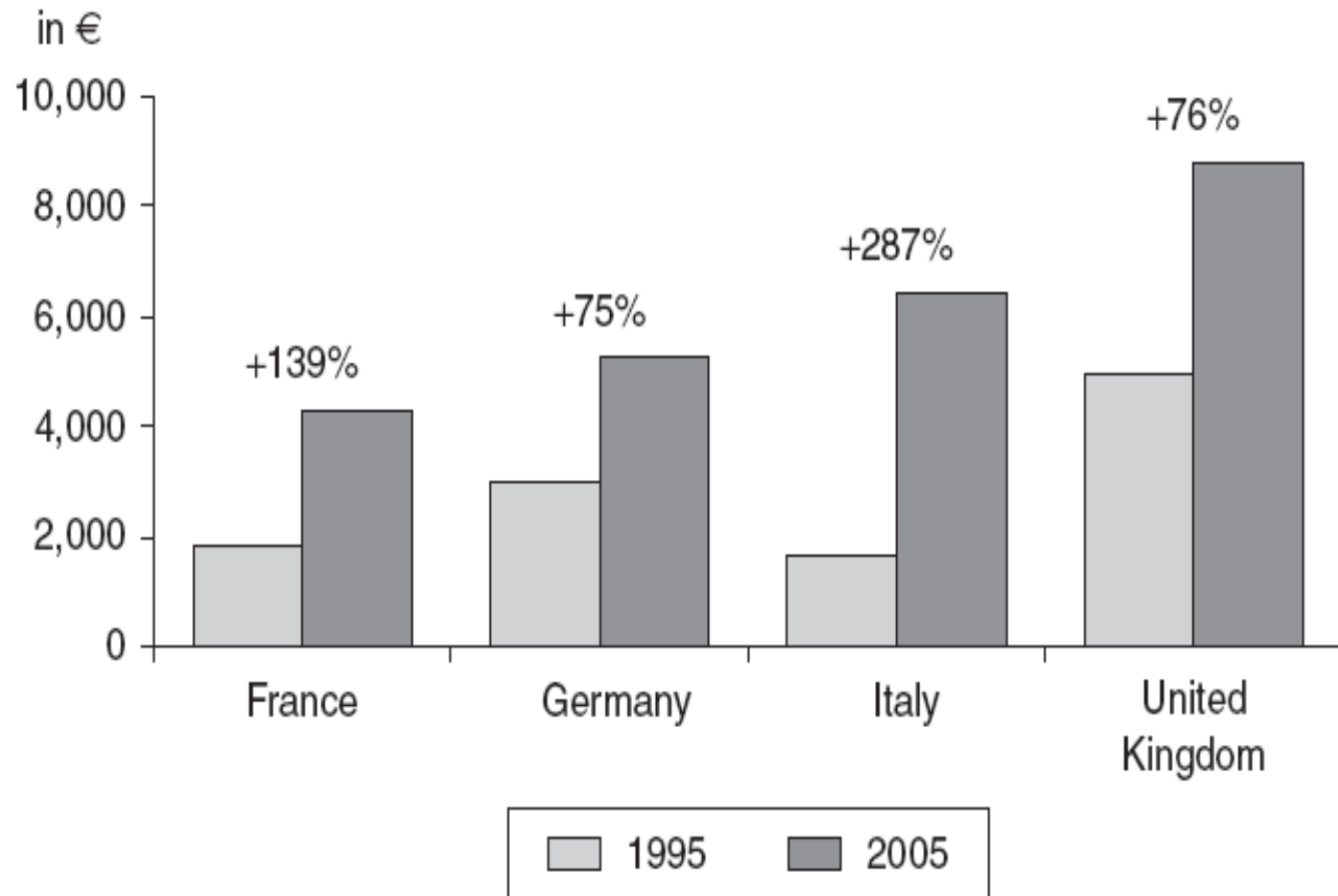

Figure 2 Value of component imports per vehicle produced in Western Europe

Source: Own calculations following Eurostat, DS-018995 and VDA, International Auto Statistics. Components under SITC (784, 71321-23, 71391-92, 77313).

Rast CEE na produkcii automotive komponentov

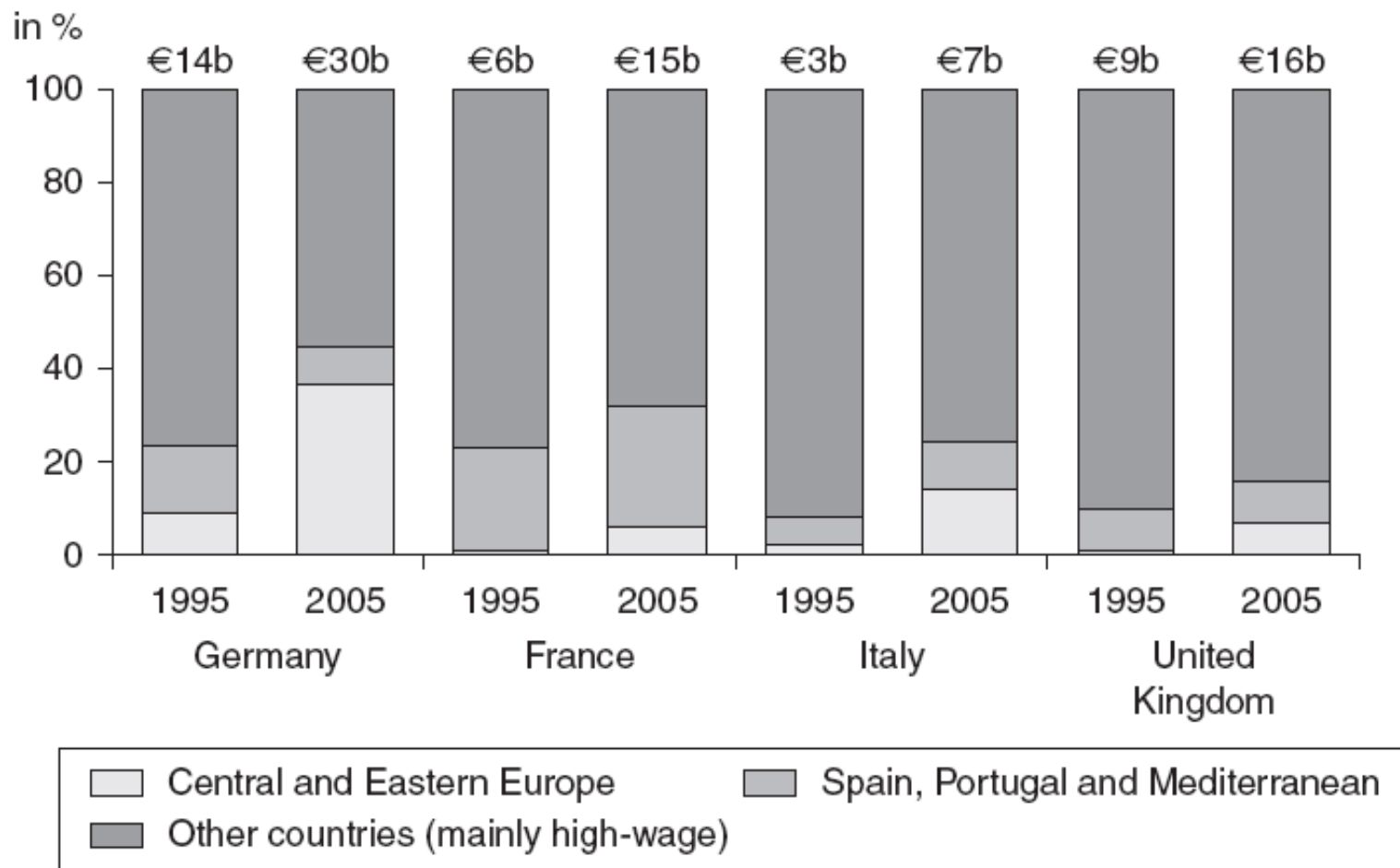

Figure 3 Sources of automobile component imports of Western European countries, 1995 and 2005

Source: Own calculations following Eurostat, DS-018995. Components under SITC (784, 71321-23, 71391-92, 77313).

Príklad: prílev nemeckého kapitálu do automotive sektora v post-socialistických krajinách: konkurencieschopnosť vďaka „lacným“ komponentom

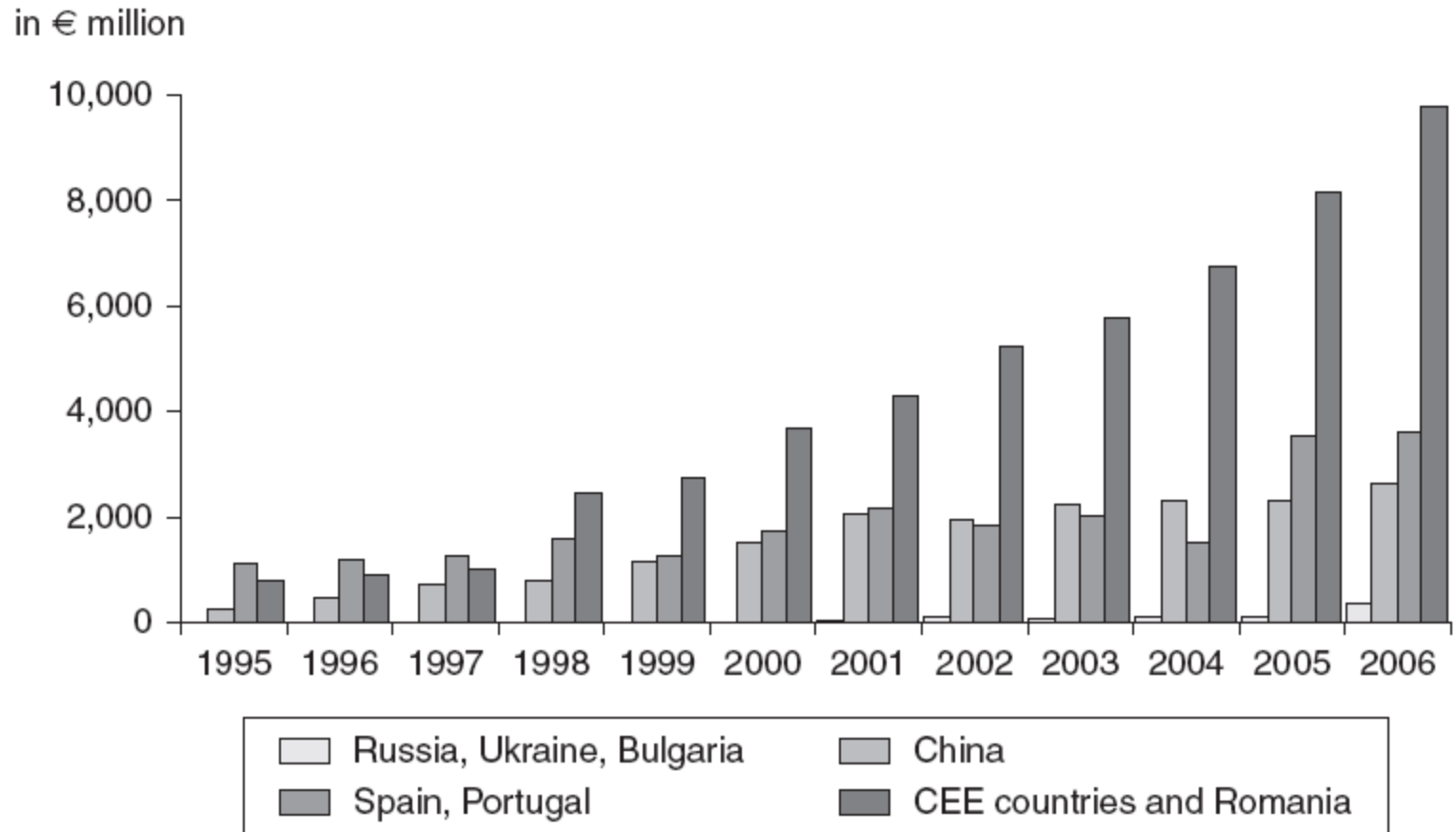

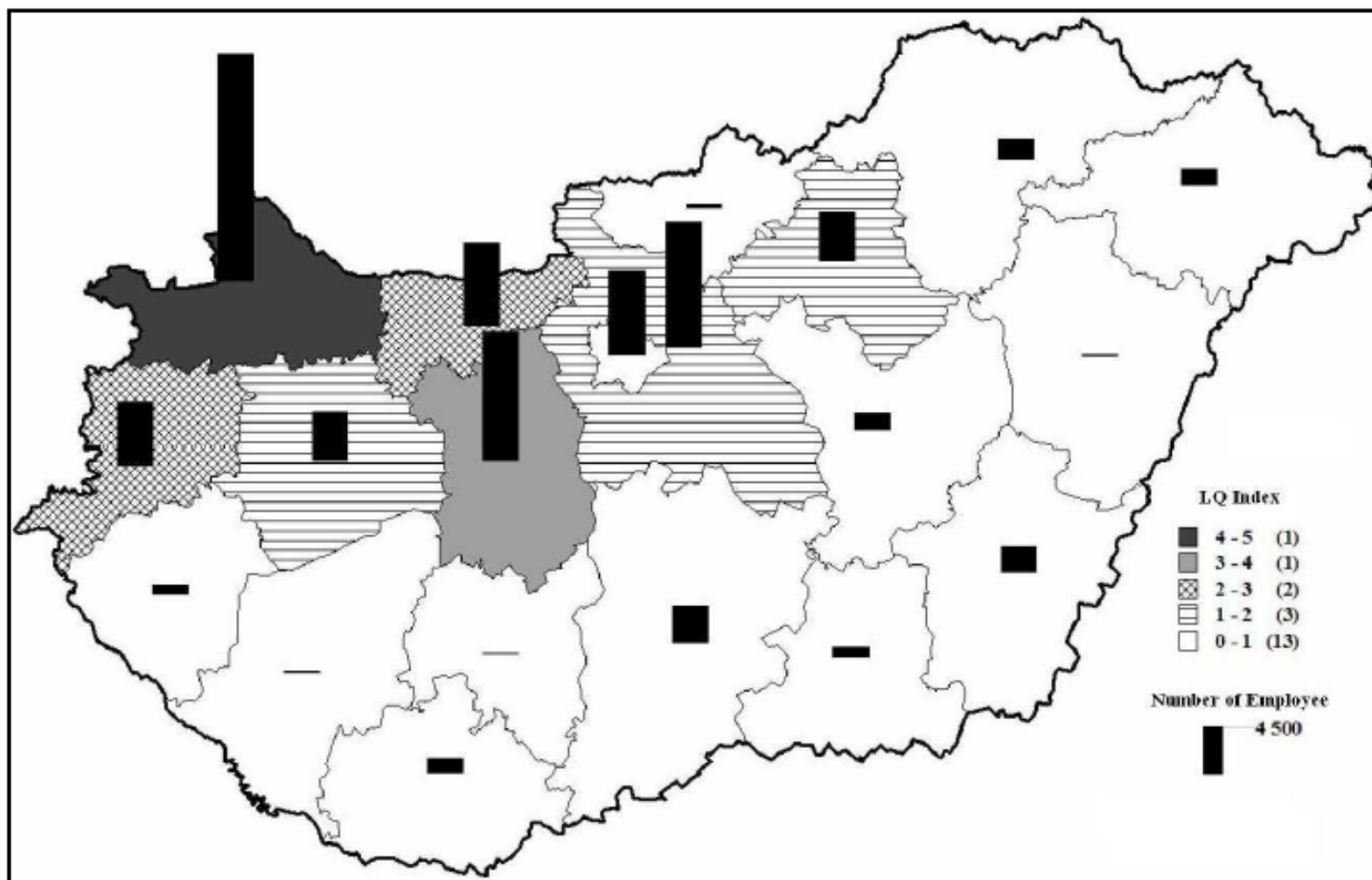
Figure 4 FDI stock of the German automobile industry in selected regions

Source: Bundesbank (1995ff).

Major automotive plants and R&D centres in CE (Pavlínek et al. 2009)

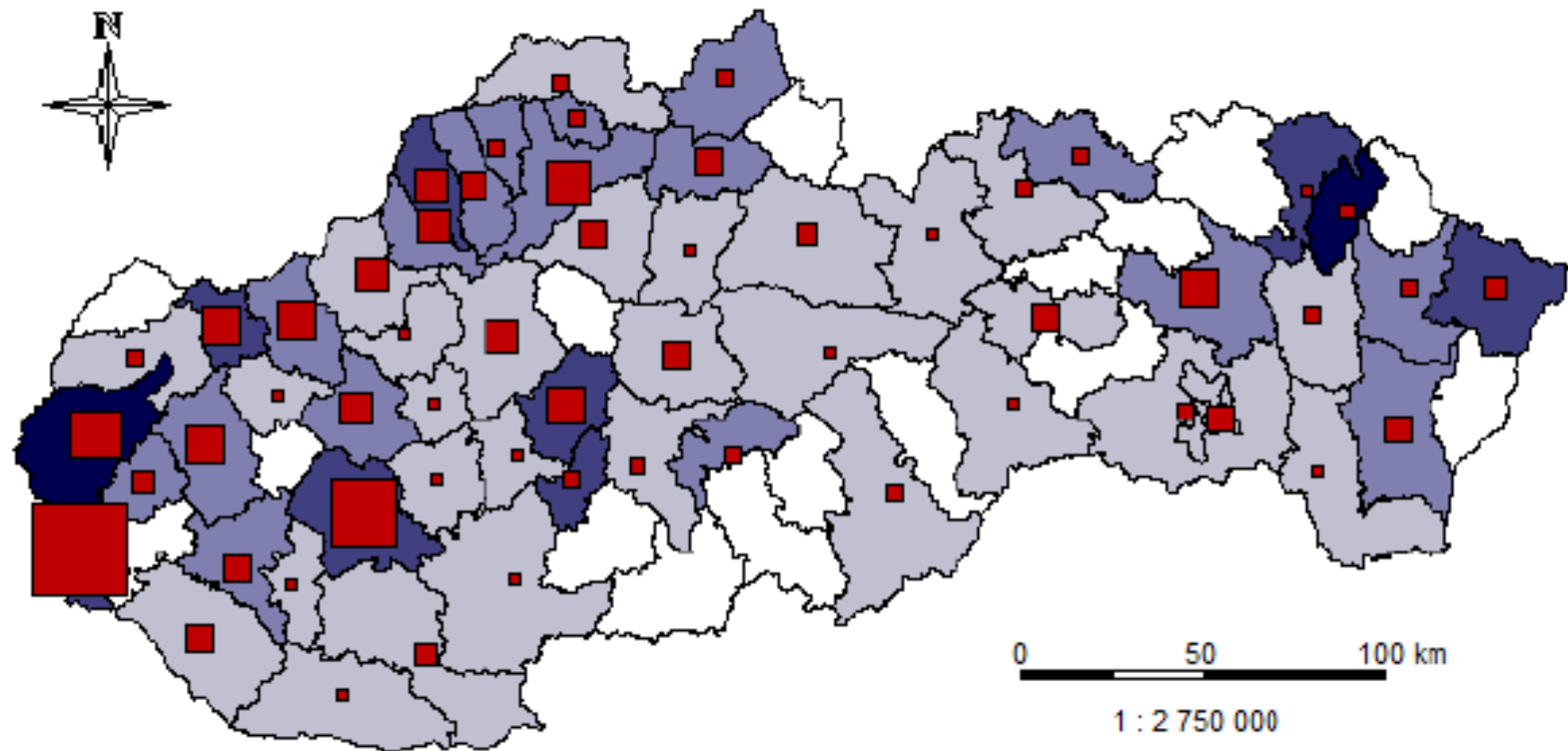
*The spatial concentration of automotive industry
in Hungarian counties 2003*

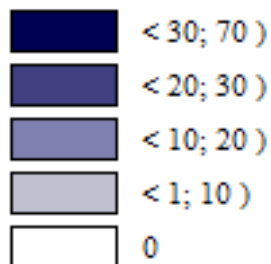
Editor: The author's own edition on the basis of CSO (Central Statistical Office) data.

Source:
Grosz
2006

Territorial distribution of automotive-sector sub-contractors in Slovakia (2012, source: Sloboda 2012)

Share of automotive sub-contractors out of the total industrial companies (%)

Number of automotive sub-contractors

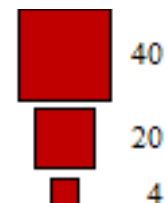

Figure 5 The location of Škoda suppliers in Czechia in 2004

Source: Based on data obtained from Hoppenstedt Bonnier (2001), Ariadna (2005), CzechInvest (2005), Škoda Auto (2005) and the web pages of the individual enterprises.

Pozícia krajín strednej Európy v európskej produkcii automobilov

- produkcia komponentov v strednej Európe založená na transfere technológií (z krajín jadra)
- relokácia výroby komponentov do krajín strednej Európy → zvýšenie konkurencieschopnosti niektorých západoeurópskych výrobcov (Jürgens-Krzywdzinski 2009)
- krajiny strednej Európy majú stále relatívne periférnu pozíciu v európskej produkcii automobilov: dominuje výroba malých automobilov, produkcia komponentov s nižšou pridanou hodnotou, labour-intensive komponenty
- !!! tradičná polarizácia jadro-periféria sa v európskom automobilovom priemysle začína destabilizovať: R&D lokalizovaný už aj v strednej Európe (Pavlínek et al. 2009)

Ďakujem za pozornosť!